

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:

dos. Zaur Məmmədov
_____"_____"_____
2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050119–Təsviri incəsənət müəllimliyi

Fakültə: Tarix-coğrafiya və incəsənət

Kafedra: Pedaqogika, psixologiya və incəsənət

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Kompozisiyanın əsasları

Fənn proqramı: Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyinin 19 dekabr 2022-ci il tarixli iclasının F-725 sayılı əmrinə əsasən çap edilmişdir.

Kodu: İPF- B13

Tədris ili: IV tədris ili, (2025-2026) semestr: VII

Tədris yükü: Cəmi: 150 saat. Auditoriya saati-60 (30 saat mühazirə, 30 saat praktik məşğələ).

Təhsil forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 5 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı : Baş müəllim Əsədli Adil Beytulla oğlu

E-mail ünvanı: Əsədli.A@gmail.com

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə. Məmmədov küçəsi 19, LDU-nun 2 saylı korpusu

III. Təvsiyə olunan dərsliklər, dərs vəsaitləri və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat

1. Dizayn tarixi B.S.Paşayev Bakı 2015

2. Şərq miniatur sənətində kompozisiya quruluşunda forma və üslub xüsusiyyətləri İ.A.Hacıyev "Bakı təknur 2012"

3. İbrahimov T.İ. Təsviri incəsənətin nəzəriyyəsi Bakı 2020

Əlavə ədəbiyyat

1. О. Л. Голубева. Основы композиции. Москва. 2004.

2. Ю. И. Карпова. Основы композиции. Рисунок. Живопись и цветоведение. Санкт-Петербург. 2019.

3. Власов В. Г.. Понятия композиции и конструкции в изобразительном искусстве // Власов В. Г. Теория формообразования в изобразительном искусстве: Учебник для вузов. — СПб.: Изд-во СПбГУ, 2017.

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi:

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII Qiymətləndirmə:

Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə, 30 bal kollektivlərinin nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

Əgər fənn üzrə həm seminar və həm də laboratoriya varsa onda 10 seminara, 10 bal isə laboratoriyaya görə verilir.

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X. Təqvim-mövzu planı: 60 saat (30 saat mühazirə, 30 saat praktik məşğələ)

№	Keçilən mühazirə mövzularının məzmunu	Müh.	Tarix
1.	Mövzu: Kompozisiyaya giriş. Kompozisiya nədir? Kompozisiyanın nəzəri əsasları Plan: 1. Kompozisiya nədir? 2. Kompozisiyanın nəzəri əsasları 3. Kompozisiyada forma 4. Smetrik kompozisiya Mənbə: [1, 4, 5].	2	
2.	Mövzu: Kompozisiyanın növləri Plan:	2	

	1. Kompozisiyanın prinsipləri 2. Kompozisiyada görməklə dərk etmənin rolu 3. Formanın kompozisiyada estetik cəhəti Mənbə: [1, 3].		
3.	Mövzu: Asimmetrik kompozisiya Plan: 1. Simmetrik kompozisiyanın emosiyaya təsiri 2. Üfiqi kompozisiya 3. Diaqonal kompozisiya Mənbə: [1, 2, 4].	2	
4.	Mövzu: Təyyarə tərkibi və dərin kompozisiya Plan: 1. Perspektivdə kompozisiyanın tarazlığı 2. Şaquli kompozisiya 3. Dairəvi kompozisiya Mənbə: [1, 2, 4].	2	
5.	Mövzu: Təsviri sənətdə kompozisiya Plan: 1. Qədim Şummer incəsənətində kompozisiya 2. Yunan mədəniyyətində kompozisiya 3. Dairəvi kompozisiya Mənbə: [1, 4, 5].	2	
6.	Mövzu: Mücərrəd kompozisiya Plan: 1. Abstraksiya nədir? 2. Abstraksiya rəssamlar 3. Abstraksiyada kompozisiya Mənbə: [1, 3, 6].	2	
7.	Mövzu: İncəsənətdə Abstrakt kompozisiyalar Plan: 1. Abstraksiya tarixi 2. XX-əsrə abstrakt rəssamlar 3. V. Vandiçkinin "Rəngli həyat" kompozisiyasında təhlili Mənbə: [1, 5, 6].	2	
8.	Mövzu: Bədii kompozisiya və süjet. Süjetin ünsürləri Plan: 1. Süjetin ünsürləri 2. Kulminasiya halqaları 3. Ekspozisiya amilləri Mənbə: [1,2,3].	2	
9.	Mövzu: Dekorativ tətbiqi sənətdə kompozisiya əsaslarına əsasən qurma Plan.: 1. Xalçada simmetrik kompozisiyanın qurulma formaları 2. Süjetli xalça və miniatür sənətində kompozisiya 3. Dekorativ kompozisiyalarda rəng amili Mənbə: [1,2,3]	2	
10.	Mövzu: Plakat kompozisiyası Plan: 1. Plakatda ideya seçimi 2. Plakat kompozisiyasında fiqurların bir birinə nisbəti 3. Plakat kompozisiyasında rəng seçimi Mənbə: [1,2,3]	2	
11.	Mövzu: Böyük ölçülü divar rəsmləri- mozaika və panolarda kompozisiya həlli Plan. 1. Kompozisiyada tarazlıq prinsipi 2. Kompozisiyada formaların nisbəti, ölçü və miqyas qorunması 3. Kompozisiyada rəng və tonların seçilməsi Mənbə: [1,2,3]	2	
12.	Mövzu: Kompozisiyada dominant mərkəz Plan 1. Monokompozisiyada dominant mərkəz 2. Dominant mərkəzə görə fiqurların nisbəti 3. Monokompozisiyada fiqurların rəng seçimi Mənbə: [1,2,3]	2	
13.	Mövzu: Dizaynda kompozisiya əsasları Plan. 1. Dizaynda balans, ölçü və forma 2. Kompozisiyada ritmin qorunması 3. Dizaynda rəng və tonlar Mənbə: [1,2,3]	2	

14.	Mövzu: Dekorativ kompozisiya Overieppinqin işləmə qaydaları Plan 1.Overleppinq yaranma tarixi 2.Overleppinq kompozisiyasında fiqurların nisbəti 3.Overleppinq kompozisiyasında rəng kontrastı Mənbə:[1.2.3]	2	
15.	Mövzu: Müasir dövr sərbəst dekorativ kompozisiyaların işlənməsi qaydaları Plan. 1.Dudlınq və Zentanql yeni art texnikanın yaranma tarixi 2.Dudlınq və Zentanqlın işləmə qaydaları 3.Yeni art texnikada rəng və tonlar Mənbə:[1.2.3]	2	
	Cəmi:	30s.	

Praktik məşğələ

No	Keçilən praktiki məşğələ mövzuları	Məşğ.	Tarix
1	Müxtəlif tonda, ölçüdə, sıxlıqda və müxtəlif konfigurasiyalı nöqtələrdən ibarət kompozisiya.	2	
2	Əyri (dalğalı, sınıq, və radial) xətlərdən ibarət kompozisiya. Düz və əyri xətlərin kombinasiyasından ibarət kompozisiya.	2	
3.	.Açıq fonda tünd (orta bozdan qara rəngə qədər) fiqurların kombinasiyası ilə yaradılan kompozisiyalar/	2	
4	Qrafik vasitələrdən (nöqtə, xətt, ləkə) istifadə edərək təzadlı (“tünd”- “açıq” və s.) kompozisiya.	2	
5	<i>Üç növ təzaddan istifadə edərək emosional gərginlik yaradan kompozisiya.</i>	2	
6	İki növ təzad əsasında yaradılan kompozisiya:(<i>kompozisiyanın əsas elementlərinin ton elementləri ilə nüanslı əlaqəsi</i>)	2	
7	Səthi müxtəlif struktura malik xətlərlə metro – ritmik sırayla düzülmüş olan kompozisiya.	2	
8	Tətbiq texnikasından istifadə edərək yastı həndəsi fiqurlardan ibarət güzgü simmetriyası üzrə kompozisiya.	2	
9	Yastı həndəsi fiqurlardan istifadə edərək əsas (mərkəz) elementin kompozisiyaya müstəvisinin $\frac{1}{4}$ - də, tarazlıyıcı elementin isə əks rübdə yerləşdiyi asimmetrik sxem üzrə kompozisiya.	2	
10	Tətbiq texnikasından istifadə edərək Yastı həndəsi fiqurlardan istifadə edərək əsas (mərkəz) elementin mərkəzdə, II dərəcəli elementlərin isə üçbucağın naxışına uyğun olaraq yerləşən asimmetrik sxem üzrə qurulan kompozisiya.	2	
11.	Müxtəlif forma və ölçüdə olan elementlərdən istifadə edərək simmetrik və ya asimmetrik sxem üzrə statik kompozisiya.	2	
12.	Eyni formaya malik lakin müxtəlif ölçüdə olan rəngli elementlərdən dioqanal simmetrik sxem üzrə dinamik kompozisiya.	2	
13.	Müxtəlif ölçü və tonda qrafik vasitələrdən (nöqtə, xətt, ləkə) istifadə edərək dominant fiquru və mərkəz hissəni açıqlayan kompozisiya.	2	
14.	Qrafik elementlərin konfigurativ və tonal xüsusiyyətlərindən istifadə edərək dominant olan fiquru göstərməklə yaradılan kompozisiya.	2	
15.	Qeyri - ənənəvi materiallardan istifadə edərək yaradılan relyefli kompozisiya.	2	
	Cəmi:	30 s.	

XI. Fənn üzrə tələblər:

Rəsmlərdə tonallığa, işıq və kölgə effektinə nail olunması üsullarını, işığın əşyaya təsiri zamanı baş verən prosesləri, rəsmi işlənmə texnikasını, müxtəlif əşya və canlıların anatomik xüsusiyyətləri və onların rəsm edilməsi texnikasını və onların tətbiqini bilməlidir.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Kompozisiya əsaslarını öyrənərək Təsviri incəsənət sahəsində müxtəlif növ kompozisiyaların elimli sürətdə qurmaları öyrənilir.
- Kompozisiya əsaslarına görə hər hansı bir format üzərində düşünülmüş mövzu düzgün yerləşdirilir.
- Kompozisiyada simmetriyanı nəzərə almaqla qurulacaq mövzunun üfiqi və ya şaquli yerləşdirilməsi öyrənilir.
- Kompozisiyada süjet ünsürləri və küliminasiya amilləri qavranılır.
- Abstraksiya rəsmlərində insan duyğularının virtual şəkildə rəsm edilməsi öyrənilir.
- Uzaq keçmişdən bu günədək insan tərəfindən rəsm olunan təsvirlər bir elm kimi tədqiq olunur.

XIII. İmtahan sualları:

1. Kompozisiya nədir?
2. Kompozisiyanın nəzəri əsasları
3. Kompozisiyada forma
4. Kompozisiyanın prinsipləri
5. Kompozisiyada görməklə dərk etmənin rolu
6. Üfiqi kompozisiya
7. Dioqonal kompozisiya
8. Şaquli kompozisiya
9. Dairəvi kompozisiya

10. Dairəvi kompozisiya
11. Formanın kompozisiyada estetik cəhəti.
12. Qədim Şummer incəsənətində kompozisiya
13. Yunan mədəniyyətində kompozisiya
14. Simmetrik kompozisiyanın emosiyaya təsiri
15. Simetrik kompozisiya
16. Perspektivdə kompozisiyanın tarazlığı
17. Abstraksiya nədir?
18. Abstraksiya rəssamlar
19. Abstraksiyada kompozisiya
20. Abstraksiya tarixi
21. XX-əsrə abstrakt rəssamlar
22. V. Vandinçkinin "Rəngli həyat" kompozisiyasında təhlili
23. Süjetin ünsürləri
24. Kulminasiya halqaları
25. Ekspozisiya amilləri

XIV.Kollektivium sualları:

I Kollektivium sualları

1. Kompozisiya haqqında məlumat
2. Simmetrik kompozisiyalar
3. Kompozisiyanın növləri haqqında
4. Üfiqi kompozisiyalar haqqında
5. Diagonal kompozisiya
6. Perspektivdə kompozisiyanın tarazlığı
7. Şaquli kompozisiya haqqında
8. Qədim Şumer incəsənətində kompozisiya
9. Dairəvi kompozisiya
10. Müçərrəd kompozisiyalar haqqında
11. Yunan mədəniyyətində kompozisiya
12. Qədim Şumer incəsənətində kompozisiya
13. Dairəvi kompozisiyada formaların qurma texnikası
14. Abstrakt rəssamlar haqqında
15. XX əsr abstrakt rəsmləri

II Kollektivium sualları

1. Kompozisiyada süjet və kulminasiya halqaları
2. Dekorativ təbii sənətdə kompozisiya həlli, xalça və miniatür sənəti
3. Kompozisiya əsaslarına görə Plakat kompozisiyasında ideya həlli
4. Böyük ölçülü divar rəsmlərində kompozisiya quruluşu
5. Mozaika və pano kompozisiyalarında rəng və tonlar
6. Monokompozisiyada dominant mərkəz
7. Monokompozisiyada kontrast rənglər
8. Dizayında kompozisiya əsaslarına görə qurma, rəng və tonlar
9. Dekorativ kompozisiya Overleppinqin yaranma tarixi və işlənmə qaydaları
10. Müasir dövr sərbəst dekorativ art kompozisiyalar-Dudlinq və Zentanqlın rəsm qaydaları
11. Böyük ölçülü divar rəsmlərində rəng həlli .
12. Süjet ünsürləri.
13. Ekspozisiya amilləri
14. Plakat kompozisiyasında rəng həlli
15. Xalça kompozisiyasında ornamentlərin qurma texnikası

"Kompozisiya əsasları" fənninin silabusu 050119 - "Təsviri incəsənət müəllimliyi" ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. "Pedaqogika, psixologiya və incəsənət" kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur (Protokol N 01).

Fənn müəllimi:

b/m.A.B.Əsədli

Kafedra müdiri:

dos. A.X.Əliyev